

VSEBINA

I. ZADRUGE V SLOVENIJI IN SVETU

II. KAPITAL IN FINANCIRANJE ZADRUGE

III. UPRAVLJANJE ZADRUG

Avtor: dr. Franci Avsec

POJEM ZADRUGE

Mednarodna zadružna zveza (Izjava o zadružni istovetnosti, 1995): „Zadruga je *avtonomno združenje oseb, ki so se prostovoljno povezale za uresničevanje skupnih gospodarskih, socialnih in kulturnih potreb in hotenj na podlagi skupnega in demokratično upravljanega podjetja.*“

Zakon o zadrugah (1992/2009): „Zadruga je organizacija *vnaprej nedoločenega števila članov, ki ima namen pospeševati gospodarske koristi in razvijati gospodarske ali družbene dejavnosti svojih članov ter temelji na prostovoljnem pristopu, svobodnem izstopu, enakopravnem sodelovanju in upravljanju članov. Zadruga lahko vodi svoje dejavnosti tudi preko odvisne družbe.*“ (1. člen)

Uredba 1435/2003/ES o evropski zadrugi (2003): „*Glavni cilj evropske zadruge je zadovoljevanje potreb njenih članov in/ali razvijanje njihovih gospodarskih in/ali družbenih dejavnosti, zlasti s sklepanjem sporazumov z njimi za dobavo blaga ali storitev ali izvedbo takšnih del, ki jih SCE izvaja ali naroča...*“ „Število članov in osnovni kapital SCE sta spremenljiva“ (1. člen).

POJEM ZADRUGE

Ameriška ekonomska teorija (R. Dunn, 1989)

Zadruga je organizacija, katere uporabniki so hkrati:

- vlagatelji (user-owner),
- upravljalci (user-control),
- prejemniki koristi od njenega delovanja (user-benefit).

UPORABNIKI

=

VLAGATELJI

=

UPRAVLJALCI

=

PREJEMNIKI KORISTI

IZ IZJAVE O ZADRUŽNI ISTOVETNOSTI (MEDNARODNA ZADRUŽNA ZVEZA, 1995):

Vrednote: Zadruga temeljijo na vrednotah samopomoči, demokratičnosti, samoodgovornosti, samouprave, enakosti, pravičnosti in solidarnosti. Zadružni člani - v skladu z izročilom prvih ustanoviteljev - verjamejo v etične vrednote poštenosti, odprtosti, družbene odgovornosti in skrbi za druge.

Načela: Zadružna načela so smernice, s katerimi zadruga uresničujejo svoje vrednote v svoji dejavnosti.

- 1. načelo: Prostovoljno in odprto članstvo** (ekonomska utemeljenost, možnost za hitro rast, ekonomsko in socialno vključevanje na podlagi samopomoči ...)
- 2. načelo: Demokratično člansko upravljanje** (enaka glasovalna pravica: član kot oseba ima prednost pred kapitalom,....)
- 3. načelo: Gospodarska udeležba članov** (zadruga zagotavlja osnovne ekonomske in socialne potrebe članov: nima špekulativnih namenov, dobiček se deli po sodelovanju, za kapital priznava največ omejeno nadomestilo, vsaj del rezerv naj bi bil nedeljivo premoženje ...)
- 4. načelo: Avtonomija in neodvisnost** (zadruga niso podaljšana roka države ipd. ...)
- 5. načelo: Izobraževanje, usposabljanje in obveščanje** (zadruga je šola gospodarske demokracije, predpostavlja pripravljenost članov, delavcev in poslovodstva za usposabljanje, vlagati je treba tudi v prepoznavnost zadrug v družbi ...)
- 6. načelo: Sodelovanje med zadrugami** (načelo samopomoči velja tudi za razmerja med zadrugami: zadruga druge in višjih stopenj, zadružne zveze ...)
- 7. načelo: Skrb za skupnost** (zadruga se obnašajo družbeno odgovorne, ker so preko članstva povezane s svojim okoljem ...)

ZADRUGE V EKONOMSKI TEORIJI IN RAZVOJNIH POLITIKAH

Prevladujoče ekonomske teorije v zadnjih desetletjih so zanemarjale alternativne organizacijsko poslovne modele in se nekritično osredotočale na dva nosilca družbenoekonomskega razvoja: trg in državo (bipolarni model).

Prepoznavnost zadrug se je zmanjšala kljub poročilom, priporočilom in resolucijam, ki jih je o družbenoekonomskem pomenu zadrug sprejemala Organizacija združenih narodov že od devetdesetih let 20. stoletja naprej.

Pozitiven prispevek zadrug k trajnostnemu načinu gospodarjenja, ki upošteva gospodarske, socialne in okoljske vidike, je postal opaznejši v finančni in gospodarski krizi po letu 2007.

Generalna skupščina OZN je leto 2012 razglasila za mednarodno leto zadrug.

RAZŠIRJENOST ZADRUG: V SVETU

Po podatkih Mednarodne zadružne zveze (izdaja 2018) je na svetu okrog tri milijone zadrug, ki povezujejo 12% svetovnega prebivalstva (1 milijardo posameznikov) in zaposlujejo 280 milijonov ljudi, 10% svetovne populacije delavcev.

Po podatkih Zadružnega monitorja (izdaja 2018) je v letu 2016, za katero sta MZZ in inštitut Euricse zbrala podatke za 2.575 največjih zadrug na svetu, 300 največjih zadrug doseglo prihodke v višini 2.100 milijard USD prihodkov.

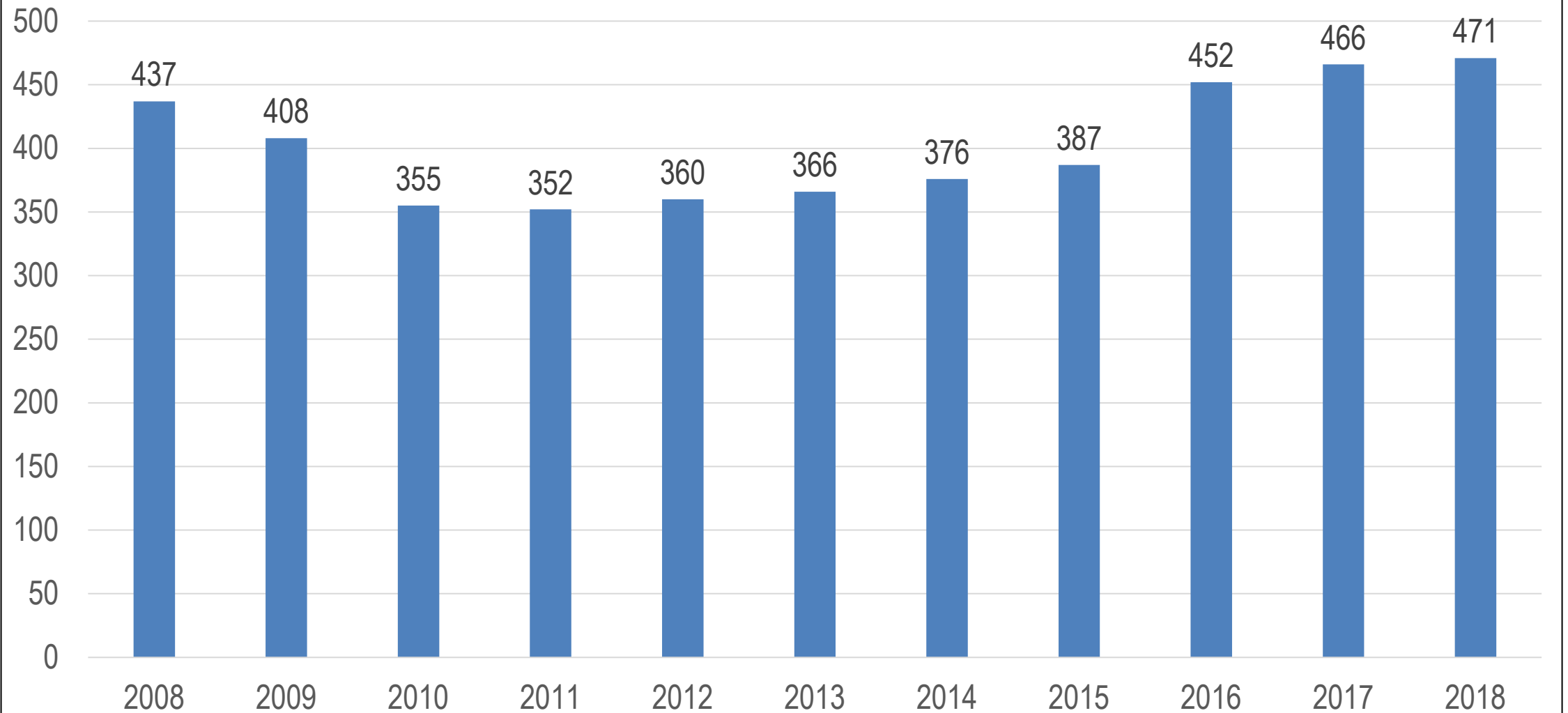
RAZŠIRJENOST ZADRUG: V EVROPI

Regionalna organizacija Zadruga Evrope (Cooperatives Europe, 2015) ocenjuje, da je v Evropi približno 160.000 zadrug z okrog 123 milijonov članov in 5,4 milijona zaposlenih delavcev.

6,2 milijona kmetov v Evropski uniji je članov okrog 22.000 kmetijskih zadrug, ki odkupijo in predelajo okrog 40% proizvodov celotnega kmetijstva, zaposlujejo približno 660.000 delavcev in dosegaajo letne prihodke v višini 350 milijard EUR (vir: COGECA, 2015).

Število registriranih zadrug v Sloveniji od 2008 do 2018, stanje konec leta

Vir: AJ PES, 2019.

KMETIJSKE IN GOZDARSKE ZADRUGE

povezujejo kmete kot dobavitelje in odjemalce zato, da:

- zagotavljajo članom dostop do trga in izravnalno pogajalsko moč,
- dodajajo vrednost kmetijskim in gozdarskim proizvodom (zlasti s predelavo in trženjem),
- realizirajo prihranke zaradi obsega poslovanja,
- krepijo konkurenčni položaj primarne proizvodnje z inovacijo proizvodov in jamstvom kakovosti in varnosti,
- podpirajo splošno koristne funkcije kmetijstva, zlasti na območjih z omejenimi dejavniki in v razmerah velike posestne razdrobljenosti (na primer Slovenija).

DELEŽI ČLANOV ZADRUGE

Slovenski računovodski standardi - **31.9.** (SRS 2016)

b) Deleži članov zadruge so del njenega kapitala, njihovo višino določijo člani v zadružnih pravilih skladno z Zakonom o zadrugah oziroma Uredbo 1435/2003/ES. Vpisani kapital SCE ne sme biti nižji od zneska, ki ga določajo pravila SCE, vendar ne nižji od 30.000 evrov.

V zadrugi, ustanovljeni na podlagi Zakona o zadrugah, zadružna pravila, ki dopuščajo prenos deležev, lahko določijo najnižji znesek, pod katerega se kapital zadruge, ki ga sestavljajo članski deleži, ne sme zmanjšati zaradi izplačil članom oziroma njihovim pravnim naslednikom.

V drugih zadrugah, ustanovljenih na podlagi Zakona o zadrugah, se lahko kapital spreminja, ne da bi bil določen spodnji znesek, pod katerega se ne sme znižati.

NERAZDELJIVI ZADRUŽNI KAPITAL

Slovenski računovodski standardi - **31.9.** (SRS 2016)

a) Nerazdeljivi zadružni kapital je trajni poslovni sklad zadruga, ki je nastal:

- kot nedeljivo čisto premoženje v zadrugah do uskladitve njihove organiziranosti z Zakonom o zadrugah (Uradni list SFRJ, št. 3/1990) oziroma Zakonom o zadrugah (Uradni list RS, št. 13/1992),
- čisto premoženje, ki ga je zadruga pridobila na podlagi določb Zakona o zadrugah o udeležbi zadrug pri lastninskem preoblikovanju določenih podjetij (57.–64. člen ZZad) oziroma
- o vračanju nekdanjega zadružnega premoženja (65.–68. člen ZZad), in
- čisto premoženje, ki ga je zadruga pridobila na podlagi akta o razdružitvi premoženja nekdanjih gozdnogospodarskih organizacij (točka b) iz 83. člena Zakona o gozdovih.

NERAZDELJIVI ZADRUŽNI KAPITAL (Slovenski računovodski standardi - **31.9.** (SRS 2016))

je nedeljivo čisto premoženje zadruga, za katero se smiselno uporabljajo predpisi o lastninski pravici.

Namenjen je izključno za financiranje skupnega poslovanja zadruga in njenih članov.

Sredstev iz tega sklada ni mogoče razdeliti niti ob morebitni likvidaciji zadruga ali njenem stečajju niti ob prenehanju zadruga.

UREDITEV UPRAVLJANJA IZHAJA IZ OPREDELITVE ZADRUGE

Zakon o zadrugah (ZZad-UPB2, Ur. l. RS, št. 97/2009):

“Zadruga je organizacija vnaprej nedoločenega števila članov, ki ima namen pospeševati gospodarske koristi in razvijati gospodarske ali družbene dejavnosti svojih članov ter temelji na prostovoljnem pristopu, svobodnem izstopu, enakopravnem sodelovanju in upravljanju članov. Zadruga lahko vodi svoje dejavnosti tudi preko odvisne družbe.” (člen 1/1 ZZad).

Uredba št. 1435/2003/ES o statutu evropske zadruge (UL EU L 207/2003):

“Število članov in osnovni kapital SCE se lahko spremenita. (...)

Glavni cilj evropske zadruge je zadovoljevanje potreb njenih članov in/ali razvijanje njihovih gospodarskih in/ali družbenih dejavnosti, zlasti s sklepanjem sporazumov z njimi za dobavo blaga ali storitev ali izvedbo takšnih del, ki jih SCE izvaja ali naroča. ... SCE lahko svoje dejavnosti vodi prek hčerinske družbe” (člen 1 Uredbe 1435/2003/ES).

EVROPSKA ZADRUGA: SOCIETAS COOPERATIVA EUROPAEA, SCE

1. Namen zadruga: zadovoljevati gospodarske potrebe članov in/ali pospeševati njihove gospodarske in socialne dejavnosti, zlasti s sklepanjem pogodb, lahko tudi po hčerinski družbi.
2. SCE lahko nastane:
 - 1) z ustanovitvijo na novo (najmanj 5 *fizičnih oseb* iz najmanj dveh različnih držav članic),
 - 2) z ustanovitvijo na novo (*najmanj 5 fizičnih in pravnih oseb* iz najmanj dveh različnih držav članic),
 - 3) z ustanovitvijo na novo (*najmanj 2 družbi ali pravni osebi* iz različnih držav članic),
 - 4) z združitvijo zadrug iz najmanj dveh različnih držav članic,
 - 5) s preoblikovanjem zadruga, ustanovljene po pravu ene države članice, ki ima hčerinsko družbo ali podružnico v drugi državi članici, v SCE.

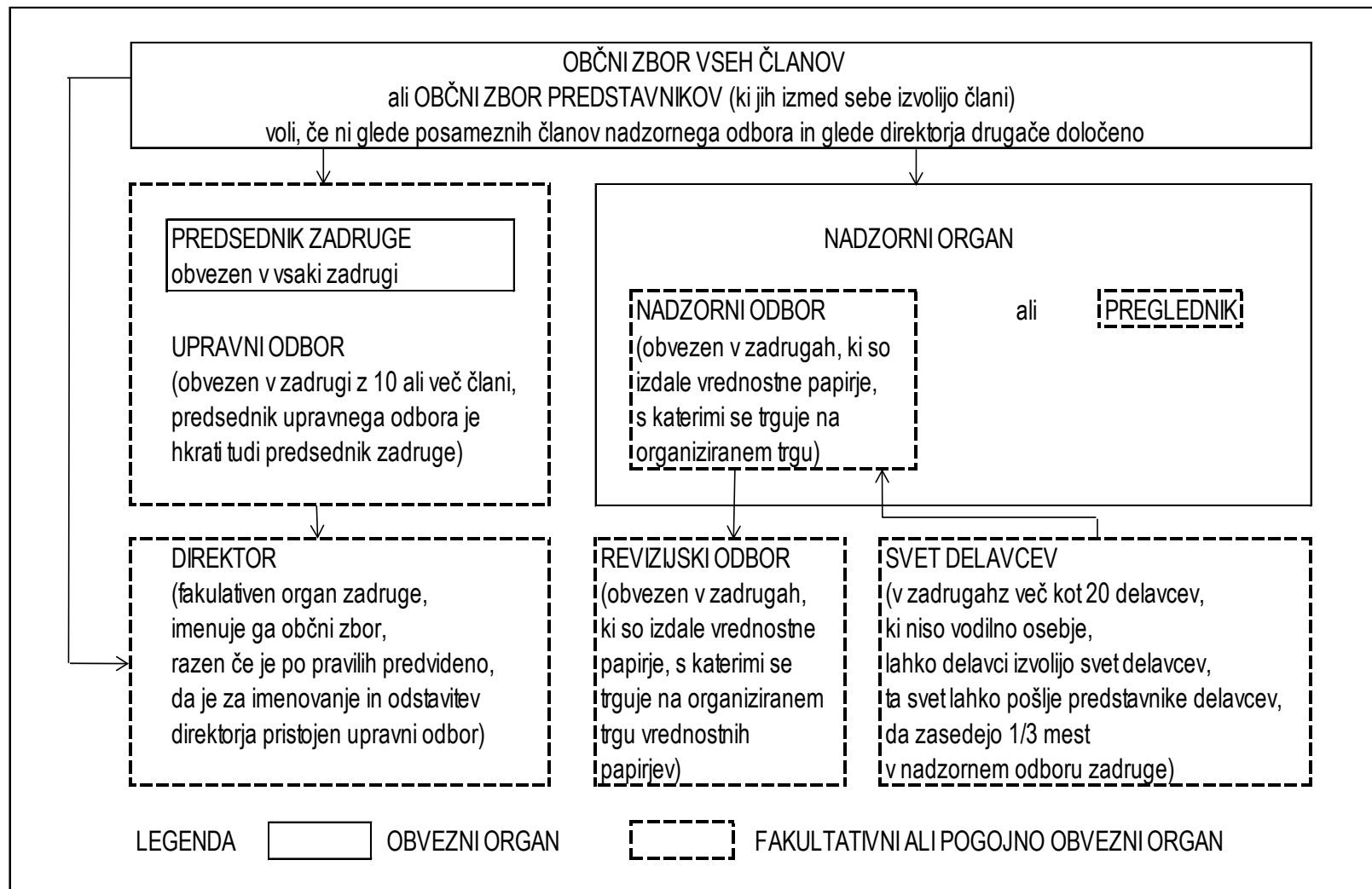
EVROPSKA ZADRUGA: SOCIETAS COOPERATIVA EUROPAEA, SCE

3. Minimalni znesek, pod katerega se z izplačili deležev ne sme znižati osnovni kapital, je 30.000 EUR.
4. Možnost enotirnega (občni zbor in upravni organ z neobveznimi izvršilnimi direktorji) ali dvotirnega sistema upravljanja (občni zbor, upravni odbor ali v manjših zadrugah predsednik in nadzorni organ).
5. Možnost članov investitorjev (vlagateljev), če zadružno pravo po sedežu SCE to dopušča.
6. Možnost prenosa sedeža iz ene v drugo državo članico po posebnem postopku.

STATISTIKA: Po neuradnih podatkih z dne 25. avgusta 2018 je bilo ustanovljenih samo 42 SCE (!) v vseh 28 državah članicah. Razloga:

- uredba o SCE preveč odkazuje na zadružno pravo države članice, kjer ima SCE sedež,
- poleg tega so države članice za domače zadruge sprejele mnoge rešitve, kot veljajo za SCE, pogosto celo ugodneje.

SHEMA OBVEZNIH, POGOJNO OBVEZNIH IN PROSTOVOLJNIH ORGANOV V ZADRUGI

PRENEHANJE ČLANSTVA

V zadrugi lahko članstvo preneha zaradi naslednjih razlogov:

- Izstop
- Izključitev
- Smrt fizične osebe
- Prenehanje pravne osebe
- Prenehanje zadruge